

СӘКЕН СЕЙФУЛЛИН - ҚАЗАҚ ӘДЕБИЕТІ МЕН МӘДЕНИЕТІНДЕГІ ӨШПЕС ТҰЛҒА

Сагиндикова Захра Сайдулла қызы

Шыршық мемлекеттік педагогикалық университеті

Қазақ тілі және әдебиеті бағытының 1- курс студенті

Жандос Абдазимович Байзаков

Ғылымйи жетекшісі

АННОТАЦИЯ

Қазақтың атақты ақыны, қазақ кеңес әдебиетінің негізін қалаушы, қоғам және мемлекет қайраткері, ақиық ақын, жалынды жазушы, дарынды драматург Сәкен Сейфуллиннің өмірбаяны, қиындыққа толы өмірінде басыннан өткізген шытырман шырғалаңы. Ақынның қазақ кеңес әдебиеті тарихында алған орны, қазақ халқы үшін сіңірген еңбегі, поэзиядағы алғашқы қадамдары және өлеңдері, сондай-ақ ақынның заты өлседе, аты өлмегендігі жайында көптеген қызықты мәліметтер ұсынылады.

***Кілтті сөздер:** кеңес, ақиық ақын, дарынды драматург, жалынды жазушы, шытырман, шырғалаңы, поэзия, еңбек сіңірген.*

SAKEN SEIFULLIN IS AN IMMORTAL PERSONALITY IN KAZAKH LITERATURE AND CULTURE

ABSTRACT

The biography of the famous Kazakh poet, founder of Kazakh Soviet literature, public and statesman, true poet, passionate writer, talented dramatist Saken Seifullin, the adventure he experienced in his life full of difficulties. A lot of interesting information is presented about the position of the Kazakh poet in the history of Soviet

literature, his merits for the Kazakh people, his first steps in poetry and his poems, as well as the fact that the poet's name has not died, even if his subject has died.

Key words: *Soviet, pure poet, talented dramatist, passionate writer, adventurer, shirgalany, poetry, meritorious*

Кіріспе бөлім: Қазаққа ұлттық әдебиетті сүюді, ұлттық өнерді сүюді, өз еліне қалай қызмет етуді үйреткен ақын Сәкен Сейфуллин. Ол ақын ғана емес, композитор, әнші және үлкен мемлекет қайраткері. Өте білімді, өте көрікті қазақтан шыққан ақсүйек ақындардың бірі. Ол қазақ әдебиеті дамуында үлкен роль атқарған жаңашыл ақын. Өзінің бар өнерін халық мақсатына, туған елінің жарқын болашағына арнап, жаңа заманның дауылпазы болды. Абайдан кейін қазақ поэзиясына жаңалық қосқандардың ішінде оның орны бөлек болды. Сәкен Сейфуллин кеңестік дәуірде туған қазақ әдебиетінің тұңғыш қаламгері болып, поэзия, проза, драматургия сияқты жанрларымен әдебиетіміздің басқа саласындада көрнекті қызметтер атқарады. Ол қазақ әдебиетін барлық жанр жағыннан ілгерілетіп, жаңа дәуір талаптары негізінде үлкен жаңалықтар жасады. Ақынның өмір бойы қол ұстасып өткен жан досы Сәбит Мұқановтың айтуына қарағанда, Сәкен Сейфуллин аса уәдешіл болатын, уәделі ісін бұлжытпай дер кезінде орындайтын, өтірік дегенді білмейтін, оның досыда дұшпаныда көп болды.

Негізгі бөлім: Қоғам және мемлекет қайраткері Сәкен Сейфуллин 1894 жылы 15 қазанда бұрынғы Ақмолла уезі Нілді болысының (Қазіргі Қарағанды облысы Жаңарқа ауданында) шағын шаруалы отбасында дүниеге келген. Азан шақырып қойған аты - Сәдуақас. Бірақ әке-шешесі еркелетіп «Сәкен» деп атап кеткен. Руы - Арғын тайпасының Қуандықтан тарайды. Сәкеннің әкесі Сейфолла сөзге шешен, домбырашы саятшы болған. Ал анасы Жамал баласына ертегі айтып беруден жалықпайтын. Сәкен анасын ерекше жақсы көргендіктен Жамалды ана демей «Жәмеке» деп еркелетіп атайтын. Сәкен ауыл молдасыннан сауат ашып, арабша хат танығаннан кейін орыс қазақ мектебінде

білім алады. Ол оқуды үздік бітіріп, одан кейін тағы екі жылдық мектепте оқып, ары қарай Омбыға аттанады. Сөйтіп, ол Омбы педагогикалық семинариясына түсіп, Мағжан Жұмабаевпен бірге оқиды. Сәкен Омбыда «Бірлік» қазақ жастарының тұңғыш мәден және білім беру көшбасшыларының бірі болады. 1914 жылы «Өткен күндер» атты тұңғыш өлеңдер жинағын бастырады. Ақын «Айқап» журналында өзінің алғашқы мақаласын жариялады. Сол уақыттан бастап, ол Омбы қаласының охранкасының назарына ілігеді. Сәкен 1917 жылы 9 наурызда Ақмолаға көшіп келіп, Ақпан төңкерілісі туралы «Біз асығыс жиналдык» атты өлеңін жазады. Сөйтіп, ол қыркүйек айынан бастап, Ақмоладағы жаңа орыс-қазақ мектебінде үш айлық мұғалімдерді оқыту курстарын жүргізеді. Сол жылы 27 желтоқсанда Ақмолла Кеңес үкіметі орнады. Сәкен Сейфуллин ағартушылық халық комиссары болып тағайындалады. Сонымен қатар, оны Ақмолла депутаттар кеңесіне өкілі ретінде сайланған. 1918 жылы Ақмоладағы ақтар төңкерісінен соң Сәкен тұтқындалып, Петропавл түрмесіне жіберіледі. Ол түрмеден қашып, туған еліне оралады. Екі айдан кейін, Әулие-атаға қашуға мәжбүр болады. Бірақ 1920 жылы 7 мамырда ол босатылып, Ақмоладағы Қызыл Армия қатарына оралады және революциялық комитеттің Әкімшілік бөлмесінің басшысының көмекшісі болып тағайындалады. 1923 жылы Қазақстан үкіметінің басшысы болып жүргенде қазақ тілін мемлекеттік тіл етіп жариялау, мемлекеттік іс қағаздарын қазақ тілінде жүргізу, қазақ тілінде кітаптар, газет журналдарды шығаруды ұлғайту мәселелерін көтерген. 1926 жылы Сәкен жол жүріп келе жатып, Нілді болыстық комитетінің төрағасы, қазақтың ірі ақыны Қайып Айнабековтың үйіне түсіп біраз уақыт қонақ болады. Аттанарында Қайып оған Қызылжарда оқып жатқан немере қарындасы Гүлбаһрамға сәлемдеме хат жібереді. Сәкен Гүлбаһрамды шақырып алып, сәлемдемені тапсырады және Қайыптың «Қырдың қызыл гүлдері» деген өлеңдер жинағын таза қағазға көшіріп беруін сұрайды. Кездесу сәтінде Сәкен, Гүлбаһрамға сезімін білдіреді. Қызылордаға оралған соң «Сопварттағы қарындасыма-Гүлбаһрамға» деген өлең жазады. Ол «Еңбекші Қазақ» газетінде 1926 жылы 19 қарашада жарияланып, желтоқсан

айының аяғында екуі отау құрады. Қыздары Лаура 1929 жылы туылып 1932 жылы жастай қайтыс болады. Әкесі еркелетіп Лаураны «Дәрідана» дейді екен. 1936 жылы Аян дүниеге келеді. Аяның 1 жасқа толу күніне ақын мен оның жары Гулбаһрам қатты дайындалады. Сәкен мен Гулбаһрам қуаныштан қатты толқып, қонақтарды жақсылап күтіп алу үшін базардан барып арнайы ақ дастархан сатып алады. Өкінішке орай, осы ақ дастархан қуанышқа жайылмайды. Сол күні Сәкен Сейфуллин тұтқындалады. Сәкен тұтқындалғанда, Гулбаһрам 28 жаста болады. Гулбаһрамнан барлығы бас тартып, ол өз туған-туыстарына кетуге мәжбүр болады. Төркініне бара жатқанда, жолдың қиындықтарына төзе алмаған Аян қайтыс болады. Қара жамылып, қайғыға батқан әйел өз ұлының жерлеу орнын есінде сақтап қалуға шамасы келмеді. Бейшара әйел Алжир лагерінің тұтқыныда болды. Бірақ, ол өзінің ар-намысын әр кез биік қоя білді. Гулбаһрам дүниеден өткен соң, 10 жылдан кейін ғана Аяның қабірі табылады. 1937 жылдың 24 қыркүйегіне дейін Сәкен мен Гулбаһрам тату-тәтті өмір сүрді. 1938 жылы 8 ақпанда Гулбаһрам, Сәкенмен соңғы рет түрмеде кездеседі. 1938 жылы «ұлтшыл буржуа» деген айыппен тұтқындалып, 1939 жылы 25 ақпанда атылады. Гулбаһрам Сәкенді ақтау жолында талай мекемелерге арыз берген. Бірақ, бұл арыздары Сталин қайтыс болған соң, ғана жоғары мекемелерге жетеді. Сәкен Сейфуллин, Сталин қайтыс болғаннан кейін 1958 жылы 30 наурызда ақталады.

Қорытынды бөлім: Қазақ халқымыздың ұлттық тілін дамытуға, құрметтеуге уйрете білген, өмірде де, әдебиетте де белсенді күрескер ақиық ақын бола білді. Сәкен Сейфуллин қазақ мәдениеті мен тарихында қайталанбас өзіндік орны бар азамат. Ақынның шғармалары халық тағдыры туралы болған Сәкен Сейфуллин әділдік үшін күресші ретінде танылған. Өзгеге үлгі-өнеге көрсеткен, өзінің ерлік ісімен аңызға айналған азамат ақынның қаза табуы өкінішті болғанымен оның рухани тіршілігі халықтың кең жазира жанында сақталып, жасай береді. Сәкен Сейфуллин-қазақ әдебиетіндегі, қазақ мәдениетіндегі қайталанбас тұлғалардың бірі және мәңгілік солай болып қалады.

ПАЙДАЛАНЫЛҒАН ӘДЕБИЕТТЕР ТІЗІМІ: (REFERENCES)

1. *Қазақ әдебиет «Білік» Алматы 1999 жыл*
2. *Қазақ ССР 4 томдық қысқаша энциклопедия Алматы 1989 жыл*
3. *Т.Кәкішев «Егемен Қазақстан» 2009 жыл*